

The V4 Humanities Education for the Climate. Diagnoses – Best Practices – Recommendations

Mgr. Monika Šindelková
Katedra českého jazyka a literatury
Univerzita Palackého v Olomouci

Důvěřuj, ale prověřuj.

- 1. úroveň:** základní škola; **ročník:** 7.
- 2. předmět:** český jazyk a literatura
- 3. časová dotace:** 1 vyučovací hodina (45 minut)
- 4. cíle:**

Žák identifikuje nejdůležitější myšlenky a témata textu.

Žák samostatně pracuje se slovníky a příručkami (etymologický slovník, slovník cizích slov, slovník nespisovné češtiny).

Žák vnímá důležitost ochrany živočichů.

- 5. metody:** brainstorming, samostatná práce žáků, partnerská výuka, metody diskusí, vysvětlování, práce s textem
- 6. formy:** frontální výuka, práce ve dvojicích, individuální práce
- 7. materiály:** text s otázkami, slovníky a příručky (etymologický slovník, slovník nespisovné češtiny, slovník cizích slov)

8. literatura:

TELIČKOVÁ, Zuzana. *Příliš důvěřivý dronte mauricijský: Blboun nejapný je smutným symbolem lidské hlouposti.* [cit. 2020-11-19]. Dostupné z: <https://www.stoplusjednicka.cz/prilis-duverivy-dronte-mauricijsky-blboun-nejapny-je-smutnym-symbolem-lidske-hlouposti>

Průběh lekce

Evokace (aktivity před čtením)

Úkol č. 1: Před čtením textu učitel pomocí metody brainstorming zjišťuje, jaké jsou prekoncepty žáků. *Co vás napadne, když se řekne „BLBOUN“?*

Možné řešení: *Když o někom řekneme, že je blboun, tak tím myslíme, že je hlupák nebo pitomec. Lidé si takto nadávají.*

The V4 Humanities Education for the Climate. Diagnoses – Best Practices – Recommendations

Uvědomění (aktivity během čtení)

Žáci čtou text, následně plní úkoly a odpovídají na otázky. *Kde byste se s textem mohli setkat, pro koho je určen a jaká je jeho funkce? Které informace jsou pro vás nové?*

Úkol č. 2: Žáci odpovídají na otázky k textu.

- 1) *Jak zhruba velký byl dronteho mozek?*
- 2) *Čeho se stal tento pták symbolem?*
- 3) *Jak by především rozvrácen mauricijský ekosystém?*
- 4) *Co bylo příčinou vyhynutí blbouna nejapného?*

Možné řešení:

- 1) *Jeho mozek byl velký zhruba jako lískový ořech.*
- 2) *Stal se symbolem lidské bezohlednosti, nadřazenosti, ale také synonymem hlouposti.*
- 3) *Mauricijský ekosystém byl rozvrácen především lidskou činností (kácení pralesa).*
- 4) *Blboun nejapný vyhynul kvůli rozvrácení ekosystému lidskou činností a příchodu psů, koček, prasat a opic, protože tyto živočichové se živili jeho vejci.*

Úkol č. 3: Učitel se vrací k fázi evokace. Zeptá se žáků, jestli vědí, kde by se mohli dozvědět více o původu a významu slov. Pracujeme i s možností, že žáci odkáží na internet (zde k dispozici např. Akademický slovník současné češtiny). Následně žákům představí etymologický slovník a slovník nespisovné češtiny a vysvětlí, jak se s těmito publikacemi pracuje. Žáci ve dvojicích vyhledají slovníkové heslo „blboun“, příp. slovo příbuzné.

Možné řešení:

kdo působí dojem nedostatku úsudku nebo schopností, hlupák (často jako nadávka)
syn. blbec, blb, pitomec

blboun nejapný = vymřelý velký nelétavý pták známý krotkostí a důvěřivostí k lidem, dodo, zool.
dronte mauricijský

Úkol č. 4: V textu jsou zvýrazněna čtyři cizí slova. Učitel se žáků zeptá, zda těmto slovům na základě kontextu rozumí. *Myslíte si, že jsou tato slova v češtině běžná? Jedná se o slova českého původu?*

Následně žákům představí slovník cizích slov. Žáci ve dvojicích vyhledají slovníková hesla: ikona, populace, predátor, fyziognomie.

The V4 Humanities Education for the Climate. Diagnoses – Best Practices – Recommendations

Možné řešení:

ikona = znak nebo zástupce určité skupiny

populace = soubor jedinců (rostlin, živočichů) téhož druhu v určitém. prostoru a čase

predátor = živočich živící se dravým způsobem

fyzionomie = vzhled

Reflexe (aktivity po čtení)

Úkol č. 5: Ve fázi reflexe se učitel opět vrací k úvodní otázce, přičemž žáci dokáží interpretovat klíčový závěr. *Jaká je souvislost mezi ptákem blbounem nejapným a charakteristikou člověka, o kterém řekneme, že je „blboun“?*

Možné řešení:

Blboun nejapný byl pták, který doplatil na svou důvěřivost, a proto vyhynul (dravci mu sežrali vejce). Přeneseně takto označujeme člověka, který je hloupý nebo na svou hloupost doplácí.

Úkol č. 6: Učitel reflektuje práci se slovníky. *Který slovník použijete, pokud chcete najít původ slova / význam cizího slova / význam nadávky?*

Možné řešení:

Pro původ slov použijeme etymologický slovník, pro význam cizího slova slovník cizích slov a nadávky je možno vyhledat ve slovníku nespisovné češtiny.

Úkol č. 7: Učitel vede žáky k definování důvodu důležitosti ochrany živočichů v souvislosti s textem, se kterým pracovali. *Proč bychom měli živočichy chránit?*

Možné řešení: *Pokud nebudeme živočichy chránit nebo je budeme záměrně likvidovat, mohli by vyhynout. Když živočich jednou vyhyne, je to navždycky. Tím pádem dochází k ochuzování přírodní rozmanitosti.*

Úkol č. 8: Žáci formou domácí přípravy vyhledají text libovolného charakteru pro své spolužáky. Požadavkem je, aby se v textu vyskytovala slova cizího původu (příp. nespisovné výrazy). Příští hodinu budou žáci ve skupinách texty sdílet a hledat potřebné informace pomocí slovníků a příruček.